

Константин Никитенко

СТОИМОСТЬ БАНКОВСКОГО КРЕДИТА В УССР КАК ИНСТРУМЕНТ РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ (НА ПРИМЕРЕ ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПЕРИОДА)

В статье исследуются изменения стоимости банковского кредитования, их влияние на конъюнктуру кредитно-финансового рынка, а также на экономические процессы в стране в условиях восстановительного периода.

Ключевые слова: кредит, банки, восстановительный период, регулирование экономики, УССР.

Kostyantyn Nikitenko

THE VALUE OF BANKING CREDIT, AS THE INSTRUMENT OF REGULATING ECONOMY (ILLUSTRATED BY THE SITUATION DURINGN THE RECONSTRUCTION PERIOD)

The article analysis the changes in the value of banking credit, their influence on the conjuncture of the credit-financial market in the conditions of the reconstruction period (1921–1925).

Key words: credit, banking system, reconstruction period, regulation of economy, USRR.

УДК 94(477)

Наталя Бліндер, Олександр Петровський

**УКРАЇНСЬКИЙ КОНСЕРВАТИЗМ НА ТЕРЕНАХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ:
ВИТОКИ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПЕРША
ТРЕТИНА ХХ СТ.)**

У статті висвітлено витоки європейської консервативної думки та чинники формування ідеології українського консерватизму на теренах Східної Галичини.

Ключові слова: ідеологія, консерватизм, консерватори, українська консервативна думка, Східна Галичина.

Консерватизм як явище культури фіксується у звичаях і традиціях багатьох народів світу, зокрема й українського. Як явище політичне виявляється у системі поглядів та дій, що забезпечують реалізацію певних суспільних цінностей. Питання зародження, становлення і поширення консервативних ідей на західноукраїнських землях були та залишаються актуальними.

Наукова новизна цієї проблематики полягає у виявленні та дослідженні витоків, складових, форм та чинників впливу на формування українського консерватизму з своєрідним східногалицьким забарвленням.

Об'єктом наукового дослідження є витоки та ідеологічні чинники формування українського консерватизму в Східній Галичині.

Предметом вивчення є особливості формування та змісту українського консерватизму в східногалицькому політикумі та набуття ним місцевого забарвлення.

Мета дослідження полягає в тому, щоб вивчити ідеологічний аспект зародження та особливості української консервативної думки на теренах Східної Галичини.

Мета реалізується шляхом виконання таких завдань: визначення чинників впливу на формування галицького консерватизму, виявлення його витоків та особливостей розвитку на території Східної Галичини, виокремлення духовної основи східногалицького консерватизму.

Загалом, проблема консерватизму як об'єкт наукового вивчення не є новою. Її дослідженням займалися історики та політологи, зокрема С. Гелей, який висвітлює проблеми зародження консервативної течії [1–2]. Р. Коршук розкриває складові українського та російського консерватизму [3]. А. Галкін і П. Рахшмір розглядали зародження консервативної течії на території Європи та США, даючи оцінку поглядам ключових фігур консервативної течії [4]. Н. Козак досліджує вплив українського політичного консерватизму на минуле та сучасне українське суспільство [5]. В. Потульніцький охарактеризував основні погляди теоретика українського консерватизму В'ячеслава Липинського [6]. О. Проценко [7], О. Голобуцький та В. Кулик основну увагу приділили розкриттю консервативних поглядів В.Липинського та характеристиці консервативного руху ХХ ст., включно до 1992 р. [8].

Отже, зазначена проблематика не є ґрунтовно, чітко та цілісно дослідженою і висвітленою у науковій літературі. Тому потребує більш глибокого висвітлення та з'ясування основних аспектів та

чинників, які вплинули та надали східногалицькому консерватизмові місцевого, специфічного забарвлення.

Українська консервативна думка формувалася не тільки під впливом реалій економічного та суспільно-політичного розвитку України, але й під впливом європейського консерватизму. Тож варто дещо згадати з історії європейської консервативної думки.

Її виникнення і розвиток припадають на другу половину XVIII – кінець XIX ст. Першим теоретиком європейської консервативної думки вважають англійського філософа Едмунда Берка (1729–1797), який виклав свої погляди у книзі "Роздуми про Французьку революцію" (1790 р.). У період 1790–1797 рр. книга витримала кілька видань, загальна кількість її надрукованих примірників сягнула 30 тисяч [4, с. 3]. Вона перетворилася на своєрідну Біблію консерватизму [2, с. 3]. Е. Берк заперечував радикальні реформи (ніколи цілковито чи відразу не відмовлятися від старовини) [1, с. 412], засновані на абстрактних принципах, і обстоював чесноти, часто приховані, усталених сформованих інституцій [14, с. 333]. Він з повагою ставився до держави як співтовариства людей, надавав великого значення історичним традиціям, відповідно до яких колективний, а не індивідуальний розум, може і повинен творити нові реалії. При цьому вважав, що "...безмежно важливо не допустити того, щоб народ уявив собі, нібито його воля хоч якоюсь мірою більше за волю королів. ... Народ слід переконати в тому, що він має так само мало підстав удаватися до сваволі, позаяк це загрожує йому (і не менше, ніж королям) утратою безпеки" [2, с. 3; 13, с. 409]. Бачимо, що перевагу він надавав вищим прошаркам суспільства, а не простому народові, який у вирі подій намагався вижити.

Розглядаючи консервативні погляди та ідеї провідного теоретика консерватизму, варто пам'ятати, що сам Е. Берк не називав себе консерватором. Про це свідчить його літературна та політична кар'єра, що передуює існуванню консерватизму, – він був вігом (лібералом) із реформістськими протоліберальними поглядами на гострі питання свого часу. До 1920-х рр. ліберали цитували і згадували його не менш часто, ніж консерватори [10, с. 333].

Варто згадати й те, що термін "консерватизм" вперше вжитий французьким письменником-романтиком Ф. Шатобріаном (1768–1848) для означення ідеології феодально-аристократичної реакції періоду Великої французької буржуазної революції кінця XVIII ст. Перебуваючи під враженням кривавих подій, Ф. Шатобріан став на захист феодальних пережитків, що й знайшло відображення в його книзі "Генії християнства" (1802) [2, с. 3]. Коментуючи цей факт, Самюель Гантінгтон, висловив думку, що саме такі ситуації живлять виникнення ідей, на основі яких і зароджується консерватизм: "людей штовхає до консерватизму шок, викликаний тими чи іншими подіями, жажливе відчуття, що суспільство чи інститути, які вони схвалюють або ж, у крайньому випадку, приймають і з якими вони тісно пов'язані, можуть раптом припинити своє існування". Гантінгтон вважав, що консерватизм є явищем ситуаційним, епізодичним, яке виникає подібно хвилі, і не є постійним [4, с. 7].

Наведені факти, пов'язані з формуванням консервативної ідеології, свідчать про певну "стихийність" в її виникненні, що стало реакцією на конкретні події суспільного та політичного життя європейців. Мимоволі проводимо "паралелі" з східногалицьким краєм. Можна погодитись з висновком Михайла Гордієнка, що консерватизм виникає не як ідеологія нових класів, а як реакція на руйнування аристократичних традицій, політичного досвіду, історичних надбань [11, с. 50].

Беручи до уваги наведений підхід, погоджуємося з тим, що консерватизм виникає, як погляд, ідея, ідеологія в тому чи іншому суспільстві, як спротив проти нововведень і є політичною ідеологією та практикою суспільно-політичного життя, що орієнтується на збереження і підтримання існуючих форм соціальної структури, традиційних цінностей і моральних і правових засад [9, с. 271]. Історичний досвід свідчить, що ідеологія консерватизму виконує функцію об'єднання людей у суспільство. Погляди та переконання, притаманні для окремої верстви суспільства, об'єднують їх в єдине ціле, яке, в свою чергу, складає політичну лінію цього суспільства [12, с. 60–61].

З погляду політології консерватизм є політичною філософією, що прагне зберегти те, що її прихильники вважають за найкраще в усталеному суспільстві, й чинить спротив радикальним змінам [10, с. 332]. На думку Олега Проценка, важливим ідейним джерелом для консерваторів були не лише Аристотель та Платон, але й Цицерон. Останній вважав завданням філософії осмислення практичних проблем, оскільки без думки будь-яка політика сліпа, як і філософія без зв'язку з практикою – порожня [7, с. 21].

Попри те, що консерватори виступали проти змін, вони прагнули розвиватися далі. При цьому воліли, щоб майбутнє не переісторичувало усі здобутки і досягнення минулого. За словами М.Оукшота, "бути консерватором – це не просто чинити опір будь-яким змінам; це також спосіб пристосовуватися до змін, що належить робити всім людям. Адже зміна являє собою загрозу ідентичності, і кожна зміна – це емблема зникнення..." [15, с. 44–45]. В умовах політичних змін, що

відбулися із закінченням Першої світової війни на західноукраїнських землях, які тимчасово потрапили до складу сусідніх держав, питання збереження ідентичності для українців постало дуже гостро. Тож закономірним є сприйняття ними європейської консервативної думки, яка відобразила основні прагнення щодо збереження ідентичності та зрозумілих і прийнятних традицій, що не завдають шкоди особистості, суспільству чи державі. Що ж до оновлень, то й вони, за трактуванням ідеології європейського консерватизму, повинні сприяти позитивним та корисним змінам, які б могли утвердитися в даному суспільстві чи державі. Ці ідеї стали близькими українській інтелігенції, зокрема й українському греко-католицькому духовенству.

Останній аспект спонукає звернути увагу ще на одне джерело консерватизму, яке на різних територіях і в різних історичних умовах надавало ідеології та практиці її втілення певного забарвлення або й національних особливостей. Ще С. Гантінгтон стверджував, що людина – істота релігійна, релігія ж є фундаментом суспільства. Бог санкціонує існуючий законний соціальний порядок. Тож розуміння людини у консерваторів ґрунтується на християнській, а не просвітницькій філософії людини. Вочевидь, саме це й дало підстави Пітеру Вайреку визначити консерватизм як “політичну секуляризацію доктрини первородного гріха” [7, с. 29–30].

Варто зауважити, що саме з релігією та церквою, пов’язують сучасні політологи українську консервативну думку другої половини XIX – першої третини XX ст. Адже вирішальним чинником формування сприятливого середовища, духовної основи для розвитку консерватизму на українських землях, що перебували у складі Австро-Угорської імперії, а потім Другої Речі Посполитої, стала Греко-католицька церква. Намагаючись вибороти для українців однакові права з поляками у Галичині, духовенство вимушено демонструвало лояльність до Габсбурзької династії. Радикально налаштована частина української інтелігенції та духовенства прагнули утворення окремого “руського” коронного краю з тих українських земель, що входили до складу Австро-Угорщини. Така позиція духовенства була викликана необхідністю легальними методами протидіяти агресивним прагненням польської шляхти підпорядкувати собі всю Галичину.

Ще у першій чверті XIX ст. серед духовенства Галичини з’явилися “освічені і тямущі люди, які думали не тільки про інтереси своєї церкви, а й про інтереси народні, заходяться коло піднесення народної освіти і добробуту, коло розвою національної культури” [2, с. 55]. Тобто, зародження консервативного світогляду на західноукраїнських землях починалося в середовищі освічених прошарків українського суспільства, які прагнули позитивних змін в політичному становищі українства, але в межах існуючого порядку, пов’язуючи його з габсбурзькою монархією та українською церквою.

Таким чином, консервативна ідеологія нерозривно пов’язана з релігійною мораллю і вбачала в цьому один із чинників стабільності в суспільстві. Організований консерватизм санкціонується й підтримується церквою, він нерозривно пов’язаний з духовними цінностями та моральними засадами християнства. Таке поєднання вплинуло на формування специфіки галицького українського консерватизму [16, с. 2], який значною мірою визначав зміст суспільно-політичних і культурно-національних процесів у західних регіонах України в першій третині XX ст.

Українська консервативна думка не є сліпим калькуванням європейських ідеологічних концепцій. Українські автори висловлюють ідею, що вона започаткована “Історією русів”. У цьому історико-політичному творі наголошується на праві України розірвати обтяжливий Переяславський договір з Росією і повернути втрачену автономію. Як справедливо зауважив С. Гелей, український консерватизм у XIX ст. став ідеологічною платформою української шляхти в боротьбі за збереження національних та станових привілеїв у контексті українських національних шляхетсько-гетьманських традицій [2, с.103].

Консервативні погляди були притаманні і для наступних ідеологів з Наддніпрянської України, зокрема П. Куліша, М. Міхновського та інших [1, с. 54].

Проте найяскравішим представником і теоретиком українського (зокрема, “галицького”) консерватизму був В. Липинський (псевдонім – Правобережець), який вважав себе не поляком, а українцем, стверджуючи, що “Українцем, своїм, близьким, людиною одної нації – єсть кожна людина, що органічно (місцем осідку і праці) звязана з Україною”, “Я є кость од кости і кров від крові польської шляхти, що на Україні живе і єсть українська в тисячу раз більше, ніж ці, що себе за репрезентантів Народу у нас на Наддніпрянщині вважають”. Свою долю він пов’язував з долею тієї верстви, до якої належав: “Величчю своєю, а не брудом притягнуло мене ще в ранній моїй молодости до себе українство”. Цю велич В.Липинський розгледів саме серед звичайних людей, і нещадно критикував українську інтелігенцію [17, с. 70–72].

Вважається, що визначальний вплив на формування світогляду В.Липинського справили чотири теоретичні напрями тогочасної політичної і соціологічної науки: ранні теорії соціального конфлікту, зокрема концепції Г.В.Ф. Гегеля, Л. Гумпловича, Р. Оппенгеймера та інших;

західноєвропейський раціоналізм кінця XIX ст., зокрема теорії М. Вебера та концепції Ж. Сореля; політологічні теорії еліти Москі, Міхельса; ідеї польської консервативної історичної школи.

Проте, на думку Я.Пеленського, консерватизм В.Липинського сформувався на базі набутого ним політичного досвіду і його песимістичних настроїв періоду Української революції (1917–1920 рр.). Цю думку підтримують й деякі інші дослідники творчості та біографії видатного теоретика українського консерватизму. Як аргумент на користь такого висновку наводиться уривок з "Меморіалу до Українського комітету про наше становище супроти напруженої ситуації в Європі" [6, с. 37–38], у якому В.Липинський власноруч виправив слова "конституційна монархія" на слово "державна". За свідченнями його сучасників, він твердо обстоював перед австрійським урядом самостійність українського народу та автономію Східної Галичини [20, с. 1]: "український нарід живе, хоче жити і буде жити як самостійний нарід..." [21, с. 1].

Основи, підвалини усякого історичного життя В.Липинський характеризує поняттями "традиція", "аристократія" і "нація", що дало підстави дослідникам теоретичної спадщини характеризувати його як "консерватиста", "аристократа" і "націоналіста" [14, с. 201]. Слід зазначити, що В.Липинським була сформована своєрідна політична доктрина української монархічної державності: політичним ідеалом для України є спадкова монархія на чолі з гетьманом, в особі якого втілюється українська національна ідея; початок української державності він вбачає у свідомій діяльності Б.Хмельницького; республіканська парламентська демократія непридатна для України, серед трьох методів завоювання влади, які передбачали три політичні режими – демократичний, охлократичний та класократичний, найбільш придатною є класократія, що являє собою режим влади, який реалізується активною меншістю – аристократією; концепція аристократії ґрунтується на принципі "територіального патріотизму", який є більш важливим за національний чинник, оскільки він сприяє поширенню консервативної ідеології, християнської релігії та солідаризму; а також концепція хлібороба-власника як рушійної сили політичного процесу [18, с. 242–243].

Не менш важливий вплив на теоретичну складову українського консерватизму справляли й погляди В.Липинського щодо ролі релігії, церкви і держави в житті нації, суспільства та кожної людини. Він вважав, що релігія є духовним чинником, потрібним для оживлення матеріальних елементів і засобів в державному будівництві. Разом з тим релігія і церква повинні бути незалежними і відділеними від світської влади, від держави, тому що "державна влада в руках матеріально сильних войовників-продуцентів, а духовна в руках релігійної, ідейної та організованої інтелігенції; виразне розмежування цих двох влад так, щоб войовники продуценти не лізли на амвони, а матеріально непродукуюча і невоююча інтелігенція не перлася до непосильного для неї політичного проводу; і врешті обмеження та контролю владою духовною діл влади світської з погляду однакової для всіх громадської моралі, при взаємнім визнанню і піддержуванню авторитету цих двох влад – ось основа взаємовідносин релігії і політики, церкви і держави, громадянства і влади, культури і сили, ідеї та меча" [19].

В. Липинський розглядав релігію як ідею, яка може примирити українство в напрямку до зміцнення, а не зруйнування держави. Всі релігії і релігійні християнські організації в майбутній Українській державі, на думку В.Липинського, мали би бути рівноправними. Державницькі погляди В. Липинського щодо місця і значення релігії є одночасно консервативними і католицькими [6, с. 44]. Ідеї В.Липинського вплинули на формування галицького різновиду українського консерватизму, розвиток якого відбувався за активної участі греко-католицької церкви.

Погляди В. Липинського знаходять своє відображення у його працях: "Шляхта на Україні" ("Szlachta na Ukrainie"), написаній у 1909 р., а також "3 історії України" ("Z dziejów Ukrainy"), виданій у 1912 р. Найґрунтовніше соціологічні та політологічні концепції В.Липинського викладені все ж у трактаті "Листи до братів-хліборобів" (1926). Саме у цих працях теоретик українського консерватизму висвітлює своє неординарне бачення історії України, причини і наслідки втрати нею державної незалежності [20, с. 1; 18, с. 241–242].

Галицьким консерватором називають і Степана Томашівського (1875–1930), який у своїй державницькій концепції особливу роль надавав Галичині та Греко-католицькій церкві. С.Томашівський вважав, що Українська держава повинна формуватися на основі автономії західноукраїнських земель, спиратися на традиції Галицько-Волинської держави, Австро-Угорської монархії і польського республіканського правління. На жаль, про соборність усіх українських земель не йшлося. С.Томашівський помилково вважав, що лише Галичина зберегла український дух завдяки своїй близькості до Заходу та підтримці церкви і держави.

На відміну від С. Томашівського і В. Липинського, які у своїх державотворчих концепціях спиралися на ідеї "клерикальної монархії" та "легітимної трудової монархії", ще один ідеолог західноукраїнського консерватизму – Василь Кучабський називав свою концепцію позитивним мілітаризмом. Згідно з цією концепцією, провідну роль у побудові монархічної держави мала б

відіграти військова еліта. В.Кучабський дотримувався ідеї, що Галичина відіграє роль "українського П'ємонту". Він висунув тезу, що завдання державотворення може виконати не етнічне об'єднання українців у межах чужої держави, а нація, психічний склад якої може бути сформований лише на певній території. Саме тому "П'ємонтом", на його думку, могла стати Галичина, в якій склалися для цього найсприятливіші умови [1, с. 55–56].

На думку сучасників, "одною з головних причин розбиття галицького громадянства, хаотичности і змінчивости галицької політичної думки" був "брак твердого галицького консерватизму. Себто я вірю, що цей консерватизм є, але він ще себе не проявив..." [22, с. 3]. Цієї ж думки дотримувався В.Липинський, який стверджував, що "сильний, єдиний і добре організований поступ може існувати тільки при сильнім, єдинім і добре організованим консерватизмі" [22, с. 3–4].

Зроблений нами аналіз витоків та ідеологічних чинників розвитку української консервативної думки, формування регіональних чи національних рис ідеології консерватизму дозволяє зробити наступні висновки. Український консерватизм тяжіє до традицій, які склалися на основі християнської моралі, і як ідеологія, притаманна тій частині суспільства, що не приймає радикальних перемін у суспільному та державному житті, пов'язаних з крайніми проявами насильства і кровопролиттям. Разом з тим, український консерватизм Східної Галичини міжвоєнного періоду мав своєрідне забарвлення, що живилося політичною, національно-культурною, національно-релігійною складовими загальноукраїнського руху за державність, і вірою української інтелігенції – світської та духовної – у свою провідну роль в реалізації ідеї "п'ємонтизму" Галичини в справі державотворення. Чималу роль у цьому процесі відіграло греко-католицьке духовенство, яке взяло на себе обов'язок провідника і захисника українства. Воно втілювало свої думки та погляди у діяльності політичних партій та угруповань консервативного спрямування, що почали виникати на теренах Східної Галичини.

Список використаних джерел

1. Гелей С.Д. Політологія: Навчальний посібник. – 5-те вид., перероб. і доп. / С. Д. Гелей, С. Рутар. – Київ: Т-во "Знання", КОО, 2004. – 645 с.
2. Гелей С. Д. Консервативна течія в суспільно-політичній думці України XIX ст. / С.Д. Гелей. – Львів: Інститут українознавства НАН України, 1996. – 124 с.
3. Коршук Р. М. Особливості національної ідеї в політичних концепціях українського та російського консерватизму: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01/ Р.М. Коршук. – К., 2005. – 15 с.
4. Галкин А.А. Консерватизм в прошлом и настоящем / А.А.Галкин, П.Ю.Рахшмир. – Москва: Наука, 1987. – 192 с.
5. Козак Н. А. Український консерватизм: історія і сучасність: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01/ Н.А.Козак. – Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2001. – 18 с.
6. Потульницький В. Політична доктрина В.Липинського / В.Потульницький. // Український історичний журнал. – 1992. – № 9 (378). – С. 37–45.
7. Проценко О. Консерватизм як ідеологія / О.Проценко // Молода нація: Альманах. – Київ: Смолоскип. – 2001. – № 4 (20). – С. 18–37.
8. Голобуцький О. Консерватизм – ідеологія порядку, стабільности і добробуту / О.Голобуцький, В.Кулик. – Київ: УРП, 1995. – 43 с.
9. Політологічний енциклопедичний словник / [авт.-уклад. Горбатенко В.]. – Київ: Генеза, 2004. – 736 с.
10. Короткий Оксфордський політичний словник / [авт.-уклад. Маклін І., Макмілан А.]. – Київ: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2005. – 789 с.
11. Гордієнко М. Процес еволюції та політичні перспективи ідеології консерватизму / М.Гордієнко // Політичний менеджмент. – 2007. – № 5. – С. 46–59.
12. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика / В.Лісовий. – К, 1997. – 352 с.
13. Берк Е. Релігія і громадянське суспільство / Е.Берк. // Консерватизм: Антологія. 2-ге вид. / Упоряд. Олег Проценко, Василь Лісовий. – Київ: ВД "Простір", "Смолоскип", 2008. – С. 407–412.
14. Чижевський Д. Вячеслав Липинський як філософ історії / Д.Чижевський. // Вячеслав Липинський та його доба: Наукове видання. – Упорядники Осташко Тетяна, Терещенко Юрій. – Київ-Житомир, 2008. – С. 201–208.
15. Оукшот М. Що означає бути консерватором / М.Оукшот. // Консерватизм: Антологія. 2-ге вид. / Упоряд. Олег Проценко, Василь Лісовий. – Київ: ВД "Простір", "Смолоскип", 2008. – С. 43–61.
16. Кошетар У. П. Роль Української Греко-Католицької Церкви у формуванні галицького консерватизму 1920–1939 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / У.П. Кошетар. – Запоріжжя, 2007. – 21 с.
17. Листування Вячеслава Липинського / Редактори Я. Пеленський, Р.Залуцький, Х. Пеленська та ін. – Т.1. – Київ: Смолоскип, 2003. – 960 с.
18. Іваницька Л.В. Липинський Вячеслав Казимирович / Л. Іваницька // Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності. – К.: Книги ХХІ, 2007. – С. 240–243.
19. Ішак А. Погляди В.Липинського на релігію в державнім будівництві / А.Ішак. // Вячеслав Липинський та його доба: Наукове видання. – Упорядники Осташко Т., Терещенко Ю. – Київ-Житомир, 2008. – С. 214–218.
20. Вячеслав Липинський // Нова Зоря. – 21 червня 1931. – Ч. 45 (445). – С. 1.
21. Вячеслав Липинський // Діло. – 19 червня 1931. – Ч. 134 (12.790). – С. 1.
22. Консервативні верстви громадянства і їх значіння // Нова Зоря. – 10 липня 1927. – Ч. 27 (78). – С. 3–4.

Наталья Блиндер, Александр Петровский

УКРАИНСКИЙ КОНСЕРВАТИЗМ НА ТЕРРИТОРИИ ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЦИИ: ИСТОКИ И ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА XIX – ПЕРВАЯ ТРЕТЬ XX СТ.)

В статье освещены истоки европейской консервативной мысли и факторы формирования идеологии украинского консерватизма в Восточной Галиции.

Ключевые слова: идеология, консерватизм, консерваторы, украинская консервативная мысль, Восточная Галиция.

Natalia Blinder, Oleksandr Petrovsky

UKRAINIAN CONSERVATISM ON THE TERRITORY OF EASTERN GALYCHYNA: SOURCES AND FORMING FACTORS (THE SECOND HALF OF XIX CENTURY – FIRST THIRD OF XX CENTURY)

In the article the sources of the European conservative idea and factors of forming of ideology of Ukrainian conservatism are reflected on territory of East Galychyna.

Key words: ideology, conservatism, conservatives, conservative opinion Ukrainian, Eastern Galicia.

УДК 94(477)

Василь Щетников

МОЛДОВСЬКА АВТОНОМІЯ 1924–1940 РР.: ІСТОРИЧНІ УМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕТНОСОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ

У статті проаналізовано історичні умови виникнення та вплив Молдовської автономії у 1924–1940 рр. на розвиток етносоціальної структури українського Причорномор'я між двома світовими війнами.

Ключові слова: Молдовська автономія, українське Причорномор'я, етносоціальна структура, етнонаціональний простір, загальноукраїнський вимір.

Актуальність досліджуваної проблеми ґрунтується на тому, що Українська революція 1917–1920 рр., спроби відродження української державності не могли не позначитися на зацікавленості молдавського етносу у реалізації своїх бодай автономістичних прагнень. Відомий дослідник цієї проблеми П. Шорников писав: "...знаковою подією розриву офіційної Румунії із Молдовським національним проектом стало її відчуження від Росії" [1, с. 182].

Автор виводить ситуацію ще з XIX ст., коли, на його думку, зміна геополітичних орієнтирів офіційного Бухаресту перекреслила у свідомості еліти, що формувала ідеологію нової держави усі історичні заслуги Російської імперії. Хоча російська суспільна модель була досить близькою до соціальних реалій Румунії того часу.

Оскільки до кінця 60-х рр. XIX ст. прогресивний потенціал "Органічних регламентів", що їх було впроваджено у життя за ініціативою Росії, було вичерпано, а введення російських військ у 1849 році в Трансильванію, що врятувало від антирумунського терору багатьох людей було призабуте і назване "окупацією", настав час очорнення Росії і у свідомості пересічних громадян. Годі й казати, що повернення у 1878 р. полоси землі, північніше дельти Дунаю, що її відторгнуто від Росії після Кримської війни і заселено значною мірою болгарами, українцями та росіянами, зведено у ранг національної трагедії румунського народу [2, с. 18–22].

У той же час і на початку XX ст. як зазначав академік О. Гібу, "румунська національна ідея була недійсною в усіх прошарках населення – селянстві, духовних особах, боярстві; вона лишень несміливо намащувала окремі серця студентів в російських університетах" [3, р. LI]. У той же час історики-румуністи вже від середини XIX ст. перераховуючи ворогів молдавського народу ще з доби середньовіччя, поруч із турками, татарами, угорцями, греками, поляками почали згадувати й українське козацтво.

На порядок денний ставилося питання обґрунтування румунських домогань стосовно Бессарабії. Після Першої світової війни румунська історіографія покладала на російський уряд провину за розгром румунського війська у 1916 році, а також, і головним чином – за проблеми, що виникли у Румунії у зв'язку із виходом Росії з війни у 1917 році. П. Шорников пише: "Курс на